

Křehká rovnováha mezi zájmy oprávněného a manžela povinného v exekuci

Aneta Jančíková*

Abstrakt: Obsah tohoto příspěvku má evokovat obraz delikátního procesu, ve kterém se zákonodárce snaží sladit dva často protichůdné zájmy, které na sebe naráží v exekuci, kde dochází k exekučnímu postihu společného jmění manželů pro výlučný dluh pouze jednoho z manželů. Při konstruování právní úpravy se v takovém případě zákonodárce musí vypořádat jednak se zájmem oprávněného na uspokojení pohledávky, jednak se zájmem manžela povinného na ochraně majetku. V případě manžela povinného je přitom nutné pamatovat na to, že je účastníkem exekuce, aniž by proti němu směřoval exekuční titul a exekuční návrh. Článek zkoumá kolizi zájmů oprávněného a manžela povinného v exekuci, kde dochází k postihu společného jmění manželů či výlučného majetku manžela povinného. Hledání rovnováhy při ochraně zájmů uvedených účastníků exekuce je v tomto případě mimořádně složité, jelikož je nutné zajistit právo věřitele na uspokojení pohledávky a současně předejít tomu, aby realizace nuceného vymáhání pohledávky nezapříčinila nepřiměřené zásahy do sféry nedlužného manžela. Cílem tohoto příspěvku je analyzovat a identifikovat základní konflikty zájmů mezi oprávněným a manželem povinného. V návaznosti na to jsou v článku prezentovány koncepční úvahy a návrhy mechanismů, které směřují k efektivnímu uspokojení pohledávky oprávněného za současného poskytnutí adekvátní ochrany postavení manžela povinného v exekuci.

Klíčová slova: exekuce, oprávněný, manžel povinného, ochrana, rovnováha, společné jmění manželů

Úvod

Exekuce je ve své podstatě sporným řízením, kde naproti sobě stojí v kontradiktorním postavení dvě strany, a sice oprávněný a povinný, jejichž zájmy se dostávají do kolize.¹ Oprávněný se prostřednictvím exekuce domáhá nuceného uspokojení své pohledávky, kterou povinný odmítá dobrovolně splnit, ačkoli jej k tomu zavazuje vykonatelný exekuční titul.² Za situace, kdy na exekuci v intencích § 36 odst. 2 exekučního řádu³ participuje též manžel povinného, není povinný jedinou osobou, jejíž zájmy se dostávají se zájmy oprávněného do kolize. Je-li v exekuci postihován majetek ve společném jmění manželů

* JUDr. Aneta Jančíková, doktorandka, katedra civilního práva procesního, Právnická fakulta, Masarykova univerzita. E-mail: aneta-jancikova@seznam.cz. ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2528-9627>. Tento text vznikl v rámci Specifického vysokoškolského výzkumu Masarykovy univerzity č. MUNI/A/1719/2024 s názvem *Vyvažování zájmů v civilním procesu*.

1 MACUR, J. *Kurs občanského práva procesního – exekuční právo*. Praha: C. H. Beck, s. 8, 49; nebo RECHBERGER, W. H. – SIMOTTA, D. A. *Zivilprozessrecht*. 9. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2017, s. 164, marg. č. 353; nebo ROTH, M. – HOLZHAMMER, R. *Exekutions- und Insolvenzrecht*. 9. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, s. 17.

2 TRIPES, A. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 383; nebo RECHBERGER, W. H. – OBERHAMMER, P. *Exekutionsrecht*. 5. vydání. Wien: Facultaw.wuv, 2009, s. 48, marg. č. 87.

3 Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční řád“).

či majetek manžela povinného, stává se manžel povinného účastníkem exekuce, a jeho zájmy jsou tak často v příkrém rozporu se zájmy oprávněného.

Oprávněný má zájem na tom, aby byla vymáhaná pohledávka uspokojena co nejrychleji a v plném rozsahu. Možnost exekučního postihu společného jmění manželů či vylučného majetku manžela povinného k tomuto cíli významně přispívá, neboť rozšiřuje okruh majetku, z něhož lze pohledávku uspokojit, a tím zvyšuje pravděpodobnost jejího úspěšného vymožení. Na druhou stranu je zcela pochopitelné, že manžel povinného má zájem na tom, aby se exekuce vedená pro vymožení vylučného dluhu jeho manžela (povinného) dotkla jeho osobní a majetkové sféry co možná nejméně. Vzhledem k tomu tedy manžel povinného bude v exekuci často usilovat o ochranu svého podílu na společném majetku a o minimalizaci dopadů exekuce na jeho osobní život.

Obsah tohoto příspěvku má evokovat obraz delikátního procesu, ve kterém se zákonodárce snaží sladit tyto dva často protichůdné zájmy. Při konstruování právní úpravy, která stanoví zákonné předpoklady pro postih uvedených majetkových hodnot a související procesní pravidla včetně možností procesní obrany manžela povinného, se totiž zákonodárce musí vypořádat a zohlednit jednak zájmy vymáhajícího věřitele (oprávněného) a jeho právo na nucené uspokojení pohledávky, jednak chránit i zájmy nedlužného manžela (manžela povinného) a jeho právo na ochranu majetku. Křehkost při hledání rovnováhy mezi zájmy oprávněného a manžela povinného lze spatřovat v tom, že jakékoli naklonění této rovnováhy ze strany zákonodárce na jednoho z uvedených účastníků exekuce může mít zásadní dopad na zájmy druhého účastníka.

V případě manžela povinného je přitom obzvláště nutné neopomíjet to, že je účastníkem exekuce, aniž by proti němu směřoval exekuční titul a aniž by oprávněný mohl prostřednictvím exekučního návrhu vyjádřit vůli vést proti němu exekuci. Hledání rovnováhy mezi těmito protichůdnými zájmy je nepochybně složitý úkol a zákonodárce se často bude pohybovat na tenkém ledu vystavený riziku, že budou přijata taková právní pravidla, která zapříčiní nepřiměřený zásah do zájmů oprávněného nebo manžela povinného. Při řešení konfliktu zájmů mezi oprávněným a manželem povinného se jedná o klasický *princip alokace rizik* mezi uvedenými účastníky exekuce.⁴

Výchozí otázka tedy zní, kde je hranice v přenášení rizik na oprávněného a do jaké míry by měl být manžel povinného zasažen důsledky jednání svého manžela. Příspěvek si s ohledem na uvedené klade za cíl analyzovat a identifikovat základní konflikty zájmů mezi oprávněným a manželem povinného v exekuci. Pozornost autorky bude zaměřena na to, jak současná právní úprava přistupuje k protichůdným zájmům obou uvedených účastníků exekuce a jak jejich zájmy chrání. V souvislosti s tím se autorka v článku zabývá nejprve možnostmi a rozsahem exekučního postihu společného jmění manželů a postupy v exekuci, ve které jako účastník vystupuje vedle povinného též manžel povinného. Výstupem článku budou koncepční úvahy a návrhy mechanismů směřující jednak k efektivnímu uspokojení pohledávky oprávněného, jednak k zajištění adekvátní ochrany zájmů manžela povinného v exekuci. Autorka přitom bude z části hledat inspiraci ve vybraných zahraničních právních řádech.

⁴ MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 19, s. 649 an.

1. Hledání rovnováhy mezi zájmy oprávněného a manžela povinného v exekuci *de lege lata*

Cílem exekuce je prostřednictvím mocenského působení umožnit uspokojení pohledávky, která nebyla povinným ve prospěch oprávněného dobrovolně splněna.⁵ K dosažení popsaného cíle je možné postihnout majetek povinného, a dále společné jmění manželů či výlučný majetek manžela povinného, jsou-li pro to splněny zákonné předpoklady. Soudní exekutor je v intencích § 46 odst. 1 exekučního řádu povinen v exekuci postupovat rychle a účelně; přitom dbá ochrany práv účastníků řízení i třetích osob dotčených jeho postupem. Pro uchopení problematiky hledání rovnováhy mezi zájmy oprávněného a manžela povinného v exekuci je klíčové rozlišovat jednotlivé typy dluhů, které mohou být předmětem nuceného vymáhání, a dále procesní východiska postavení oprávněného a manžela povinného v exekuci.

V této kapitole se proto autorka nejprve zaměřuje na kategorizaci dluhů, které ovlivňují okruh a rozsah majetku, z něhož může být uspokojení pohledávky oprávněného realizováno. Autorka si neklade za cíl vyčerpávajícím způsobem obsáhnout veškeré typy dluhů, které současná doktrína rozlišuje, nýbrž záměrem autorky je popsat základní kategorie dluhů mající zásadní vliv na průběh exekuce a uspokojení vymáhané pohledávky, což je nutné pro uchopení probírané problematiky. Autorka současně představí výchozí procesní aspekty postavení oprávněného a manžela povinného v exekuci, jež jsou při hledání rovnováhy mezi jejich zájmy stěžejní. V závěru této kapitoly autorka shrne současný přístup při hledání rovnováhy mezi zájmy oprávněného a manžela povinného v exekuci.

1.1 Vliv kategorizace dluhů na možnosti uspokojení oprávněného a rozsah exekučního postihu

Součástí společného jmění jsou dluhy převzaté za trvání manželství, ledaže se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo dluh převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž by se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny (§ 710 občanského zákoníku⁶). Z uvedeného lze nepřímo dovodit, že součástí společného jmění se může stát i dluh vzniklý před uzavřením manželství, byl-li po uzavření manželství převzat. Převzetím se má přitom na mysli to, že se za trvání manželství uskutečnilo právní jednání, kterým se dluh přebírá (např. smluvní převzetí či přistoupení k dluhu).⁷ Tato koncepce vychází z toho, že společnými dluhy mohou být pouze dluhy, které vznikly manželům nebo jednomu z nich právním jednáním.⁸ Dluh, který byl převzat bez souhlasu druhého manžela [s výjimkou podle § 710 písm. b) občanského zákoníku], součástí společného jmění manželů není.

⁵ MACUR, J. *Kurs občanského práva procesního – exekuční právo*, s. 4; RECHBERGER, W. H. – OBERHAMMER, P. *Exekutionsrecht*, s. 2; MARCINIĄK, A. *Sądowe postępowane egzekucyjne*. Warszawa: LexisNexis, 2011, s. 19.

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“).

⁷ PSUTKA, J. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z. – HRUŠÁKOVÁ, M. – WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 157–169; nebo KRÁLÍK, M. In: PETROV, J. – VÝTISK, M. – BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 773–775.

⁸ KRÁLÍK, M. In: PETROV, J. – VÝTISK, M. – BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 773–775.

Králík k této problematice uvádí, že: „[ú]prava nevyčerpává všechny možné dluhy manželů. Mohou existovat i další, které netvoří součást SJM. Může jít o dluhy, jež vznikly jednomu z manželů nebo oběma před uzavřením manželství, dluhy, které vznikly manželům za trvání manželství jinak než převzetím, výlučné dluhy jednoho z manželů vzniklé za trvání manželství, dluhy vyloučené ze SJM smluvní modifikací apod. V těchto případech záleží podle důvodu vzniku dluhu, zda půjde o dluh výlučný některého z manželů, nebo o dluhy, z nichž jsou manželé zavázáni solidárně (ač netvoří součást SJM), případně formou dílčích závazků.“⁹

Z doktrinálního hlediska je pro účely exekuce nutné rozlišovat dluhy *společné* a *výhradní (výlučné)*.¹⁰ Tato kategorizace má zásadní vliv na možnosti a rozsah exekučního postihu společného jmění manželů. Mezi společné dluhy samo sebou spadají ty, ke kterým se zavázali právním jednáním oba manželé společně. Dále se může jednat o dluh převzatý pouze jedním z manželů, kdy s takovým dluhem vysloví dodatečně druhý manžel souhlas,¹¹ anebo o dluh vzniklý bez souhlasu druhého manžela, který vznikl při obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny či z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součásti (§ 713 odst. 3 občanského zákoníku).

V případech takto vymezených společných dluhů zpravidla nedochází při jejich nuceném vymáhání prostřednictvím exekuce k praktickým problémům. Získal-li věřitel exekuční titul, který ukládá povinnost oběma manželům, může oprávněný v exekučním návrhu za povinné označit oba manžele. Vymáhaná pohledávka pak může být uspokojena z celého společného jmění manželů i z výlučného majetku obou manželů.^{12,13} I v případě dluhu, který vznikl bez souhlasu druhého manžela a současně vznikl při obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny, lze odůvodňovat právo věřitele na uspokojení tohoto dluhu z celého společného jmění manželů, jelikož dluh směřuje k uspokojení potřeb celé rodiny, nikoli pouze dlužného manžela.¹⁴ V případě právě uvedeného dluhu se však při jeho nuceném vymáhání uplatní rozdíl spočívající v tom, že jej není možné uspokojit z výlučného majetku nedlužného manžela, jelikož k tomu je vždy třeba, aby proti němu směřoval exekuční titul.¹⁵ Lze dodat, že společné dluhy manželů jsou solidární a uplatní se zde pravidla dlužnické solidarity (viz § 713 odst. 2 a § 1872 občanského zákoníku). Není však možné si nyní uvedené vykládat tak, že by mohl oprávněný podat exekuční návrh, ve kterém by za povinného označil (pouze) nedlužného manžela (bližší viz subkapitola 1.2).

Výlučným dluhem je takový dluh, který byl převzat pouze jedním z manželů bez souhlasu druhého manžela, tedy bez vědomí nebo proti vůli druhého manžela; tento dluh

⁹ Ibidem.

¹⁰ MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. In: MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek IV/I, § 655–975 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2016, s. 511 nebo PSUTKA, J. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z. – HRUŠÁKOVÁ, M. – WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*, s. 157–169 nebo KRÁLÍK, M. In: PETROV, J. – VÝTISK, M. – BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 773–775.

¹¹ PSUTKA, J. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z. – HRUŠÁKOVÁ, M. – WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*, s. 157–169.

¹² Pouze krátce lze poukázat na zvláštní problém, který vzniká ohledně odpovědnosti společným majetkem manželů, je-li o plnění žádán pouze jeden z nich. Srov. MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. In: MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/I, § 655–975 a související společná a přechodná ustanovení*, s. 511.

¹³ K možnému jinému přístupu autorka uvádí koncepční úvahy viz subkapitola 2.2.

¹⁴ MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. *Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku*, s. 649 an.

¹⁵ MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. In: MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek IV/I, § 655–975 a související společná a přechodná ustanovení*, s. 517, marg. č. 41.

není součástí společného jmění manželů (kromě výjimky uvedené shora). Dále je výlučným dluhem dluh, který vznikl jednomu z manželů před uzavřením manželství (nepřevzal-li jej následně druhý manžel). Co se týče odpovědnosti za výlučný dluh, zde platí obecné pravidlo, že každý z manželů odpovídá vlastním majetkem za své dluhy a současně jej není možné uspokojit z výlučného majetku druhého (nedlužného) manžela, který se sám k dluhu nezavázal.¹⁶ Z uvedeného tedy vyplývá, že pro výlučný dluh jednoho manžela není možné v exekuci postihnout výlučný majetek nedlužného manžela. Výjimku představuje § 262a odst. 4 občanského soudního řádu,¹⁷ který předpokládá možnost exekučního postihu bankovního účtu, jehož majitelem je pouze manžel povinného.

Skutečnost, že dluh vznikl pouze jednomu z manželů bez souhlasu druhého manžela nebo že dluh vznikl jednomu z manželů ještě před uzavřením manželství, ovšem nebrání tomu, aby věřitel mohl být uspokojen ze společného jmění manželů. Jak však bylo naznačeno výše, v případě vymáhání výlučného dluhu dochází ke změně rozsahu majetku, který může k uspokojení pohledávky sloužit. V § 731 občanského zákoníku je stanoveno, že pro případ, kdy vznikl dluh jen jednomu z manželů za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí (exekuci) uspokojit i z toho, co je ve společném jmění. Zákon přitom počítá s celkem čtyřmi situacemi, ve kterých dochází k omezení možnosti postihu společného jmění, a sice i) jedná se o povinnost dlužného manžela plnit výživné, ii) jde-li o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů, iii) jedná se o dluh jen jednoho z manželů, který vznikl ještě před uzavřením manželství, může být výlučný dluh uspokojen z celého společného jmění. V právě jmenovaných třech případech je v intencích § 732 občanského zákoníku zajištěna ochrana tzv. hypotetického vypořádacího podílu nedlužného manžela *ex lege*. Jinými slovy společné jmění manželů lze v takových případech postihnout pouze do výše pomyslné „poloviny“, která by nedlužnému manželovi připadla v případě skutečného vypořádání společného jmění podle pravidel obsažených v § 742 občanského zákoníku.¹⁸

Čtvrtým případem, kdy je zajištěna ochrana podílu nedlužného manžela na společném jmění, je situace, iv) kdy se jedná o dluh vzniklý pouze jednomu z manželů proti vůli nedlužného manžela, který projevil svůj nesouhlas vůči věřiteli bez zbytečného odkladu¹⁹ poté, co se o tomto dluhu dozvěděl. Lze tedy vycházet z toho, že při splnění uvedených podmínek je možné majetek ve společném jmění pro výlučný dluh jen jednoho z manželů postihnout taktéž pouze do výše hypotetického vypořádacího podílu.²⁰ Kritérium, že dluh vznikl proti vůli nedlužného manžela, je splněno tehdy, pokud tento manžel se vznikem dluhu neprojeví souhlas; jestliže by při vzniku manžel souhlas vyslovil, jednalo by se

¹⁶ Ibidem, s. 511, marg. č. 5.

¹⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“).

¹⁸ PSUTKA, J. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z. – HRUŠÁKOVÁ, M. – WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655–975). *Komentář*, s. 267–270.

¹⁹ Z časového určení „bez zbytečného odkladu“ vyplývá, že jde o velmi krátkou lhůtu, již je míněno bezodkladné, neprodlené, bezprostřední či okamžité jednání směřující ke splnění povinnosti či k učinění právního úkonu či jiného projevu vůle, přičemž doba trvání lhůty závisí vždy na okolnostech konkrétního případu (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. 33 Cdo 3460/2019). Lze dodat, že nedlužný manžel by měl disponovat dostatečným množstvím informací o dluhu, především o jeho výši. Výše dluhu představuje základní kritérium, na základě kterého se nedlužný manžel bude rozhodovat, zda s dluhem vysloví souhlas či nikoliv (srov. PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 179).

²⁰ Bližší procesní souvislosti a problematické otázky související s možností hypotetického vypořádání společného jmění manželů zůstávají na tomto místě stranou pozornosti, jelikož by byly již nad rámec tematického zaměření této subkapitoly.

o dluh společný (§ 710 občanského zákoníku).²¹ Sluší se dodat, že pokud nedlužný manžel s dluhem vysloví souhlas až poté, co vznikl, nemůže se následně dovolávat omezení možnosti uspokojit tento dluh ze společného jmění manželů jen v rozsahu vypořádacího podílu dlužného manžela, avšak nebude se jednat o společný dluh.²² Jinými slovy můžeme říci, že za této situace lze výlučný dluh pouze jednoho manžela uspokojit z celého společného jmění manželů. Pokud jde o projevení samotného nesouhlasu, je nutné dovodit, že tato podmínka bude splněna i v případě, kdy nedlužný manžel vyjádří svůj nesouhlas vůči soudnímu exekutorovi a nikoli přímo vůči věřiteli.²³ S ohledem na důsledky, které nevyslovení nesouhlasu pro nedlužného manžela má, by si měl tento manžel zejména tehdy, pokud má pochybnosti o skutečné výši dluhu, vůči věřiteli svého manžela počínat preventivně a svůj nesouhlas s výlučným dluhem projevít, byť dlužná částka nebude vysoká. Pakliže tak neučiní, i když měl toho času k dispozici pravdivé informace o celkové výši dluhu, nelze neprojevení jeho nesouhlasu s odkazem na celkovou výši vymáhaného dluhu prominout a společné jmění manželů bude moci být postiženo bez omezení.²⁴

1.2 Procesní východiska postavení oprávněného a manžela povinného v exekuci

Ačkoli jsou si oprávněný a manžel povinného v souladu se zásadou rovnosti před zákonem rovni, struktura jejich procesního postavení v exekuci se z povahy řízení navzájem výrazně odlišuje. Osobu oprávněného lze charakterizovat jako toho, kdo svým jménem žádá o zahájení exekuce a kdo sám sebe za oprávněného označí v exekučním návrhu.²⁵ Oprávněnému náleží na základě dispozice s exekučním titulem právo navrhnout nucené vymáhání pohledávky, kterou povinný dobrovolně nesplnil. Zároveň má oprávněný vzhledem k dispozici s exekučním titulem legitimní očekávání, že jeho pohledávka bude v rámci exekuce uspokojena. Exekuce by proto měla být vedena tak, aby zajistila efektivní a co nejrychlejší vymožení pohledávky, přičemž soudní exekutor činí kroky směřující k provedení exekuce a uspokojení vymáhané pohledávky i bez návrhu oprávněného.

V kontextu účasti manžela povinného v exekuci je pochopitelné v zájmu oprávněného, aby byl okruh a rozsah majetku, z něhož je možné pohledávku uspokojit, co největší. Na druhou stranu má oprávněný ve smyslu § 262a odst. 2 občanského soudního řádu možnost uvedené ovlivnit. Jestliže totiž soudní exekutor ze Seznamu listin o manželském majetkovém režimu zjistí, že majetkový režim povinného a jeho manžela sice byl změněn, ale k zápisu listiny do seznamu došlo až po vzniku dluhu povinného vůči oprávněnému, může oprávněný vyslovit souhlas s tím, aby se modifikace společného jmění povinného a jeho manžela projevila i v exekuci.²⁶

²¹ MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. In: MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek IV/I, § 655–975 a související společná a přechodná ustanovení*, s. 534, marg. č. 28.

²² *Ibidem*, s. 534, marg. č. 29.

²³ *Ibidem*, s. 535, marg. č. 36.

²⁴ JURÁTKOVÁ, P. K hypotetickému vypořádání společného jmění. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2016, roč. 24, č. 4, s. 569 an.

²⁵ MACUR, J. *Kurs občanského práva procesního – exekuční právo*, s. 46; dále KASÍKOVÁ, M. In: KASÍKOVÁ, M. a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 214–256.

²⁶ LEVÝ, J. In: SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2024 (komentář k § 262a, marg. č. 15).

Co se týče manžela povinného, tento se stává účastníkem exekuce, je-li postiženo společné jmění manželů či výlučný majetek manžela povinného. V intencích výkladu uvedeného v předchozí subkapitole, společné jmění manželů může být postiženo i v případě, kdy je prostřednictvím exekuce vymáhán výlučný dluh pouze jednoho z manželů. Manžel povinného se sice za této situace nestává „dalším“ dlužníkem, ale je povinen strpět, aby byla vymáhaná pohledávka uspokojena i z majetku ve společném jmění.²⁷ Současně není možné si právě uvedené vykládat tak, že by oprávněný mohl podat exekuční návrh, ve kterém by za povinného označil (pouze) nedlužného manžela, naopak je nutné zdůraznit, že nedlužný manžel nemůže na exekuci participovat jako povinný ve smyslu § 36 odst. 1 exekučního řádu, aniž by pro něj vyplývala povinnost z exekučního titulu, jelikož pro to nejsou splněny podmínky pasivní věcné legitimace.²⁸ Za splnění zákonných podmínek tedy může nedlužný manžel na exekuci participovat jako účastník, ale ve zvláštním režimu podle § 36 odst. 2 exekučního řádu, kdy je označován nikoli jako povinný, ale jako manžel povinného.

Do 30. 6. 2015 byla účast manžela povinného v exekuci formulována tak, že „[j]e-li exekučním příkazem postižena součást společného jmění manželů, je účastníkem exekučního řízení, pokud jde o tuto součást, i manžel povinného.“ Manžel povinného byl současně aktivně legitimován, obdobně jako jiné třetí osoby, bránit se exekučnímu postihu společného jmění manželů či jeho výlučného majetku prostřednictvím vylučovací žaloby, o které probíhá samostatné řízení podle třetí části občanského soudního řádu (srov. § 267 odst. 2 občanského soudního řádu ve znění do 30. 6. 2015).

S účinností ode dne 1. 7. 2015²⁹ však byly do právní úpravy přijaty výrazné změny v postavení manžela povinného v exekuci s cílem jeho postavení posílit. Manžel povinného se v důsledku provedených změn stává účastníkem exekuce, je-li postihován majetek ve společném jmění manželů či výlučný majetek manžela povinného, jak již bylo uvedeno výše. Došlo tedy k tomu, že jeho účast v řízení již není zákonem explicitně formulována pouze pro tu část řízení, ve které dochází k exekučnímu postihu uvedených majetkových hodnot. Dále bylo manželovi povinného nově přiznáno právo bránit se, namísto vylučovací žaloby, prostřednictvím návrhu na zastavení exekuce pro případ, že je činěn nadlimitní postih společného jmění manželů či majetku manžela povinného, anebo pro případ, že tento majetek vůbec nelze exekučně postihnout. Druhý zmíněný důvod pro zastavení exekuce byl přijat jako náhrada za § 267 odst. 2 občanského soudního řádu, které bylo ke dni 1. 7. 2015 zrušeno. Je nutné zdůraznit, že manžel povinného není oprávněn navrhopvat zastavení exekuce z jiných důvodů, než které jsou vymezeny v § 262b občanského soudního řádu. Proto se také v případě tohoto oprávněného prostředku užitého manželem povinného hovoří o návrhu na částečné zastavení exekuce, když exekuci nelze zastavit ohledně osoby manžela povinného jako účastníka exekuce, ale jen ohledně způsobu, kterým je postihován dotčený majetek.³⁰

²⁷ DOUDOVÁ, M. In: ČEŠKA, Z. – KABÁT, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Díl I. (Zásady, § 1 až 221)*. Praha: Panorama, 1987, s. 518.

²⁸ LAVICKÝ, P. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 681–700; a dále také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005.

²⁹ Změny právní úpravy byly přijaty zákonem č. 139/2015 Sb.

³⁰ KASÍKOVÁ, M. In: KASÍKOVÁ, M. a kol. *Exekuční řád. Komentář*, s. 214–256, marg. č. 46.

Ačkoli je účast manžela povinného v exekuci vázána na exekuční postih konkrétních majetkových hodnot, tedy na okamžik vydání exekučního příkazu,³¹ jsou pro předpoklady účasti manžela povinného v exekuci a rozsah samotného exekučního postihu stěžejní ustanovení občanského zákoníku (§ 731 a násl.); jedná se přitom o normy procesní.³²

Co se týče způsobů provedení exekuce stran postavení manžela povinného, právní úprava počítá s možností exekučního postihu bankovního účtu, jehož majitelem je výlučně manžel povinného. Je tomu tak z důvodu vyvratitelné domněnky spočívající v tom, že peněžní prostředky na účtu manžela povinného náleží do společného jmění manželů (§ 262b odst. 2 občanského soudního řádu). Ve spojení s tím lze především poukázat na přístup zákonodárce, kdy v případě exekučního postihu bankovního účtu manžela povinného jsou vyloučeny účinky inhibitoria a arrestatoria podle § 304 odst. 1 a 3 občanského soudního řádu v rozsahu jedné poloviny peněžních prostředků, nacházejících se v době exekučního postihu na daném bankovním účtu.³³ Zákonodárce v tomto ohledu ke společnému jmění manželů *de facto* přistupuje tak, jako by se jednalo o podílové spoluvlastnictví. Uvedené vyvolalo na akademické půdě rozporuplné reakce a stalo se předmětem kritiky.³⁴ Především je poukazováno na to, že tento přístup neodpovídá skutečné povaze společného jmění manželů coby bezpodílového spoluvlastnictví, a dále na to, že je pro účely provedení exekuce zohledňována výše peněžních prostředků pouze v okamžiku doručení exekučního příkazu a ustanovení tak nereflektuje změny, které na bankovním účtu nastanou v době po doručení exekučního příkazu, což může být v praxi ze strany povinného a manžela povinného zneužíváno.³⁵

1.3 Shrnutí současného přístupu při hledání rovnováhy mezi zájmy oprávněného a manžela povinného v exekuci

V případě manžela povinného je nutné si v prvé řadě uvědomit, že je subjektem nuceného vymáhání pohledávky, aniž by byl účastníkem původního hmotněprávního vztahu mezi oprávněným a povinným, a že v průběhu nalézacího řízení nedisponoval námitkami, které v dané době mohl povinný uplatňovat. I přesto však nelze opomíjet oprávněného, který čelí obtížím nejen před zahájením exekuce ve snaze získat exekuční titul, ale i při samotném vymáhání pohledávky, když nemůže žádným způsobem ovlivnit uspořádání majetkových poměrů svého dlužníka včetně společného jmění. Pokud by tedy v případě výlučného dluhu pouze jednoho z manželů (vzniklého před či za trvání manželství) nebylo možné pohledávku oprávněného uspokojit i ze společného jmění manželů, dostával by se oprávněný do velmi nevýhodné pozice, zatímco povinnému by bylo umožněno uzavřením manželství formálně uniknout před plněním svých povinností.

³¹ Ibidem, s. 214–256, marg. č. 42.

³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. 22 Cdo 2724/2021.

³³ SMOLÍK, P. In: SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2024 (komentář k § 304b, marg. č. 9); dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2022, sp. zn. 30 Cdo 868/2022.

³⁴ Srov. ŠÍNOVÁ, R. Exekuční postižení účtu manžela u peněžního ústavu, aneb exekuční právo manželům (a manželé exekučnímu právu). In: ŠÍNOVÁ, R. (ed.). *Pocta Milaně Hrušákové*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 301 an.

³⁵ MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. In: MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek IV/1, § 655–975 a související společná a přechodná ustanovení*, s. 537, marg. č. 42.

Zákonodárce za účelem posílení postavení manžela povinného a zefektivnění ochrany jeho zájmů přijal v uplynulých letech do právní úpravy několik změn.³⁶ Jedná se především o avizované přiznání statusu účastníka exekuce, možnost manžela povinného bránit se v exekuci prostřednictvím návrhu na zastavení exekuce a přiznání dalších procesních práv, kterými do té doby disponoval pouze povinný. Je však otázkou, zda je opravdu možné tyto změny vnímat pozitivně, a to nejen ve vztahu k oprávněnému a manželovi povinného, ale i obecně při zohlednění samotného účelu exekuce, či zda naopak tyto změny nevedly k větší zátěži kladené na osobu manžela povinného a ke zkomplikování průběhu exekuce, především pak co do její rychlosti a hospodárnosti.

Na prvním místě shledává autorka problematickou koncepci účastenství manžela povinného, která spočívá ve vázanosti jeho účasti na exekuční postih majetku ve společném jmění manželů. V širších souvislostech totiž z takto koncipovaného pravidla vyplývá, že i v případě, kdy soudní exekutor vědomě přistoupí k exekučnímu postihu společného jmění manželů pouze v rozsahu hypotetického vypořádacího podílu povinného, například proto, že je předmětem vymáhání výlučný dluh povinného vzniklý před uzavřením manželství a pomyslný podíl manžela povinného je zde tedy chráněn *ex lege*, i přesto bude manžel povinného účastníkem exekuce, a to právě z důvodu vázanosti jeho účastenství na postih majetku ve společném jmění jako takového. Potřebu participace manžela povinného v této situaci by sice bylo možné odůvodňovat zajištěním kontroly manžela povinného nad rozsahem postihu společného jmění, nicméně v konečném důsledku tato koncepce nedává příliš dobrý smysl, jelikož se manžel povinného účastní exekuce, aniž by se ho tato jakkoli fakticky dotýkala. Změna přijatá zákonodárcem tedy v této podobě může manželovi povinného mnohdy naopak uškodit a vystavit ho nutnosti aplikace procesní obrany. S tím souvisí také nepříznivý důsledek pro povinného ve formě paušálního navýšení nákladů exekuce z důvodu účasti manžela povinného v exekuci (§ 13 odst. 9 exekutorského tarifu³⁷).

Vycházeli-li bychom pouze z premisy, že je nutné zajistit možnost kontroly manžela povinného nad rozsahem postihu společného jmění, mohli bychom ke stejnému závěru dospět rovněž u jakékoli jiné třetí osoby, jejíž věc byla pojata do soupisu. Stejně tak tomu bude i v případě exekučního postihu výlučného majetku manžela povinného, který nabyl darem či jej zdědil. Za této situace manželovi povinného náleží postavení účastníka exekuce a procesní prostředek obrany ve formě návrhu na zastavení exekuce. Dojde-li však k postihu věci, která náleží třetí osobě, může se tato bránit prostřednictvím vylučovací žaloby, ačkoli se fakticky ocitají s manželem povinného v totožném postavení.³⁸

Zákonodárce tedy přijetím změn sice formálně posílil postavení manžela povinného v exekuci, když mu přiznal status účastníka, avšak autorka není přesvědčena, že tím byl jeho záměr skutečně naplněn. Jestliže bylo cílem zákonodárce poskytnout manželovi povinného efektivnější prostředky obrany, a tím vyvážit jeho specifickou pozici z důvodu

³⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon).

³⁷ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (dále jen „exekutorský tarif“).

³⁸ MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. In: MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek IV/I, § 655–975 a související společná a přechodná ustanovení*, s. 523, marg. č. 67.

existence společného majetku s povinným, lze konstatovat, že ve skutečnosti tato změna pouze vytvořila formální odlišnost mezi postavením manžela povinného a třetí osoby, aniž by přinesla hmatatelné zlepšení jeho ochrany. Manžel povinného sice získal procesní postavení účastníka řízení, avšak v praxi je jeho obrana stále omezena, respektive jeho možnosti účinné obrany nejsou výrazně lepší než dříve. V případě návrhu na zastavení exekuce i vylučovací žaloby budou v praxi probíhat zpravidla samostatná řízení před soudem, která budou časově i administrativně náročná a mohou být příčinou zdlouhavého uspokojení vymáhané pohledávky, což bude představovat negativní dopad do právní sféry oprávněného.

Jak bylo konstatováno výše, návrh na zastavení exekuce manžela povinného lze užít pouze pro částečné zastavení exekuce, když exekuci nelze zastavit ohledně osoby manžela povinného jako účastníka exekuce, ale jen ohledně způsobu, kterým je postihován dotčený majetek.³⁹ Autorka se však domnívá, že uvedené pravidlo nelze uplatnit vždy, jelikož v případě, kdy bude exekučně postižen výlučný majetek manžela povinného, který však v souladu se zákonem není možné exekučně postihnout, kupříkladu proto, že jej nabyl do výlučného vlastnictví v důsledku dědění, a současně není exekuce ve vztahu k manželovi povinného prováděna žádným jiným způsobem, bude namísto exekuci zastavit ve vztahu k manželovi povinného zcela, aby tento přestal na exekuci jakkoli nadále participovat, a spolu s tím snížit rovněž náklady exekuce.⁴⁰

Zvláště výrazný konflikt při vyvažování zájmů oprávněného a manžela povinného lze spatřovat u exekuce příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného. Zde § 304b odst. 4 občanského soudního řádu umožňuje paušálně postihnout polovinu peněžních prostředků, které se na účtu v době doručení exekučního příkazu nachází. Obsah ustanovení nicméně jednak popírá povahu společného jmění manželů coby bezpodílového spoluvlastnictví, jednak současně míří proti zájmům oprávněného i manžela povinného. Tím, že je pro paušální rozdělení peněžních prostředků rozhodný okamžik doručení exekučního příkazu, může se stát, že budou na daný bankovní účet následně připsány další peněžní prostředky, které mohou být ve skutečnosti výlučným vlastnictvím povinného, avšak pro oprávněného se stanou z důvodu koncepce zmíněného ustanovení nedosažitelnými. Na druhou stranu nelze vyloučit ani to, že veškeré peněžní prostředky na bankovním účtu jsou ve výlučném vlastnictvím manžela povinného, který je poté nucen podat návrh na částečné zastavení exekuce, nebo celou svojí výší odpovídají jeho hypotetickému vypořádacímu podílu.⁴¹ V tomto směru tedy právní úprava svou rigidní konstrukcí vytváří nové překážky a komplikuje průběh exekuce.

Lze tedy shrnout, že ačkoli novela přinesla manželovi povinného nové procesní postavení, její praktický dopad na jeho obranu, jakož i na ochranu zájmů manžela povinného zůstal omezený. Pokud bylo cílem nastolit vyváženější ochranu zájmů oprávněného a manžela povinného, současná právní úprava toho doposud efektivně nedosahuje. Naopak bylo naznačeno, že přijaté změny mohou vést k znevýhodnění postavení oprávněného i manžela povinného v exekuci, k nežádoucím důsledkům ve formě oddálení

³⁹ KASÍKOVÁ, M. In: KASÍKOVÁ, M. a kol. *Exekuční řád. Komentář*, s. 214–256, marg. č. 46; dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2020, sp. zn. 20 Cdo 2299/2020.

⁴⁰ MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. In: MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek IV/I, § 655–975 a související společná a přechodná ustanovení*, s. 526, marg. č. 84.

⁴¹ *Ibidem*, s. 537, marg. č. 42.

uspokojení pohledávky oprávněného, jakož i k administrativní zátěži účastníků řízení a soudního exekutora či soudu.

Cílem autorky bylo v této kapitole popsat kategorizaci dluhů z pohledu hmotného práva a její vliv na možnosti a rozsah exekučního postihu společného jmění manželů a vylučný majetek manžela povinného. Na uvedené volně navázal výklad týkající se procesního postavení oprávněného a manžela povinného v exekuci. V případě manžela povinného bylo především poukázáno na zákonné předpoklady jeho účastenství v exekuci, na jeho procesní práva a způsoby provedení exekuce vázané na jeho osobu. Závěrečná část této kapitoly se zaměřila na shrnutí současného přístupu při hledání rovnováhy mezi zájmy oprávněného a manžela povinného v exekuci. V návaznosti na uvedené se bude autorka v následující kapitole zabývat koncepčními úvahami, které by podle jejího názoru mohly přispět k řešení konfliktu zájmů oprávněného a manžela povinného v exekuci tak, aby nebylo kráceno právo oprávněného na úspěšné vymožení jeho pohledávky a aby současně bylo šetřeno procesní postavení manžela povinného v exekuci.

2. Koncepční úvahy ke konfliktu zájmů oprávněného a manžela povinného v exekuci

Právo jednoho končí tam, kde začíná právo druhého. Uvedená myšlenka vystihuje problematiku vyvažování zájmů oprávněného a manžela povinného při nuceném vymáhání pohledávky. Nepochybně je v právním státě nutné zajistit uspokojení vymáhané pohledávky oprávněného, a to včetně možnosti jejího uspokojení ze společného jmění manželů, ačkoli se nejedná o společný dluh obou manželů. Je tomu tak proto, že oprávněný nemá, oproti povinnému a manželovi povinného, možnost jakkoli ovlivnit uspořádání majetkových poměrů mezi manželi. Naproti tomu je však současně nutné zajistit i to, aby v takovém případě nebyl exekučním postihem majetkových hodnot nacházejících se ve společném jmění manželů nepřiměřeně zasažen manžel povinného, který o vzniku vymáhaného dluhu nemusí mít ponětí. Nelze se totiž spoléhat na to, že se manželé vzájemně obeznámí o veškerých právních jednáních, která činí, a v exekuci není ani ničím výjimečným, že povinný a manžel povinného uplatňují vzájemně si odporující tvrzení a mají rozdílný zájem na výsledku řízení.⁴² Platná právní úprava manželům poskytuje několik způsobů, jakými lze smluvně modifikovat společné jmění manželů, což by často vedlo k tomu, že by byl manžel povinného ušetřen účasti na exekuci a nutnosti podílet se na řešení vylučných dluhů jeho manžela. Ačkoli zájem o smluvní úpravu manželského majetkového režimu v poslední letech roste,⁴³ převážná část populace stále její význam podceňuje, to však pochopitelně nemůže jít k tíži věřitele.

Exekuce je mocný nástroj, který může snadno překročit hranice proporcionality, pokud není pečlivě regulován. Vezmeme-li v potaz změny přijaté do právní úpravy v uplynulých letech, které měly za cíl zmírnit dopady exekuce na povinného, kupříkladu v podobě tzv. milostivého léta, pravidel pro zastavování bezvýsledných exekucí, změn ve způsobu provedení exekuce prodejem movitých věcí, vytvoření institutu chráněného účtu a další,

⁴² KASÍKOVÁ, M. In: KASÍKOVÁ, M. a kol. *Exekuční řád. Komentář*, s. 214–256, marg. č. 45.

⁴³ FIALOVÁ, S. Meziročně stoupl počet manželských či předmanželských smluv o více než 500. In: *Česká justice* [online]. 19. 8. 2021 [cit. 2025-02-16]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/08/mezirocne-stoupl-pocet-manzelskych-ci-predmanzelskych-smluv-o-vice-nez-500/>.

můžeme dospět k závěru, že při porovnání ochrany zájmů oprávněného a povinného je důraz zákonodárce kladen jednoznačně ve prospěch povinného. Zamysleme-li se však nad konfliktem zájmů oprávněného a manžela povinného v exekuci, lze podle názoru autorky, vycházející z výše uvedeného výkladu, spatřovat převažující tendenci zákonodárce preferovat ochranu zájmů oprávněného na úkor ochrany zájmů manžela povinného. Již tato skutečnost podle názoru autorky může vést k nutnosti klást si otázky související s přiměřeností a rovností ochrany práv účastníků exekuce. Přístup zákonodárce by se dal označit za poněkud paradoxní zejména v tom, že zatímco povinný je ze strany zákonodárce čím dál více chráněn před negativními důsledky vedení exekuce na jeho osobu a majetek, manžel povinného, který často nenese přímou odpovědnost za vznik dluhu, je vystaven slabší právní ochraně, respektive je jí věnována v posledních letech výrazně menší pozornost. Přestože současná právní úprava poskytuje určité nástroje k řešení konfliktu mezi zájmy oprávněného a povinného, jak bylo popsáno výše, lze konstatovat, že existuje prostor pro zlepšení. Autorka na tomto místě předně konstatuje, že v jistém směru je upřednostnění ochrany zájmů oprávněného správné, respektive nezbytné, a to především právě s poukazem na nemožnost ovlivnění uspořádání majetkových poměrů povinného a jeho manžela. Na druhou stranu autorka spatřuje v právní úpravě několik problematických aspektů, které podle jejího názoru představují neopodstatněný zásah do právní sféry manžela povinného a současně chrání zájmy oprávněného nad míru, jenž by měla být v právním státě považována za přiměřenou. Tyto aspekty jsou popsány v navazujících subkapitolách. Autorka si přitom neklade za cíl předložit vyčerpávající přehled možných řešení, ale spíše nabídnout dílčí koncepční úvahy, jimiž by se tuzemská právní úprava mohla inspirovat s cílem lépe vyvážit konflikt zájmů oprávněného a manžela povinného v exekučním řízení při současném zachování účelu exekuce.

2.1 K rozsahu a možnostem postihu společného jmění manželů

Co se týče samotného vymezení okruhu majetku, ze kterého by měla být pohledávka oprávněného uspokojena, předně k tomu autorka uvádí, že bez dalšího kvituje, aby i pro výlučný dluh pouze jednoho z manželů vzniklý před uzavřením manželství bylo možné exekučně postihnout společné jmění manželů a uspokojit z tohoto majetku vymáhanou pohledávku. Tento přístup je zcela namístě, jelikož zajišťuje ochranu zájmů oprávněného a jeho vlastnického práva zaručeného v čl. 11 Listiny⁴⁴ a současně předchází tomu, aby povinný nemohl uniknout před plněním svých povinností účelovým využíváním institutu manželství a nekrátil tak práva věřitele.⁴⁵

Autorka také souhlasí s tím, aby bylo v určitém směru více chráněno postavení oprávněného, který má omezené nástroje kontroly nad okolnostmi, které přímo ovlivňují jeho možnosti na uspokojení pohledávky. Oprávněný nemá prostředky, aby jakkoli ovlivnil, zda povinný uzavře manželství a jakým způsobem uspořádá své majetkové poměry. Případná rezignace na řešení existujících dluhů nesmí jít k tíži oprávněného, jelikož je to manžel povinného, kdo má oproti oprávněnému lepší možnost a nástroje sloužící k eliminaci

⁴⁴ Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky (dále též pouze jako „Listina“).

⁴⁵ DOUDOVÁ, M. In: ČEŠKA, Z. – KABÁT, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Díl I. (Zásady, § 1 až 221)*, s. 518.

rizik spojených s výlučnými dluhy povinného.⁴⁶ Ustanovení týkající se ochrany třetích osob tak podle názoru autorky přispívají k právní jistotě věřitelů a současně mají za cíl motivovat manžele k uspořádání svých majetkových poměrů a obezřetnému přístupu.

Jak však vyplývá z předchozího výkladu, současná právní úprava umožňuje za určitých podmínek uspokojit výlučný dluh jednoho z manželů vzniklý za trvání společného jmění manželů (manželství) z celého společného jmění manželů. Tato konstrukce právní úpravy vychází zřejmě z předpokladu, že manželé hospodaří s majetkem společně, a tím pádem lze považovat majetek ve společném jmění za dostupný k uspokojení dluhu. Dalo by se uvažovat o tom, že se věřitel může domnívat, že manželé jednají ve shodě, a proto dává dobrý smysl, aby mu druhý manžel sdělil, pokud tomu tak není.⁴⁷ To však s sebou přináší zásadní důsledky pro manžela povinného, zejména pokud jde o participaci na exekuci a ochranu jeho hypotetického vypořádacího podílu na společném jmění.

V případě, že chce manžel povinného ochránit svůj hypotetický vypořádací podíl, je za tímto účelem nucen se o to zasadit a aktivně činit úkony v podobě vyjádření svého nesouhlasu se vznikem dluhu vůči věřiteli bez zbytečného odkladu. Právě tento krok je klíčový pro to, aby věřitel nemohl legitimně očekávat, že manželé jednají ve shodě a že dluh byl přijat se souhlasem obou. Takové opatření lze sice považovat za logické z pohledu věřitele, protože chrání jeho oprávněné zájmy, zároveň však klade na nedlužného manžela značnou procesní zátěž. Nedlužný manžel musí být dostatečně informován o vzniklém dluhu a aktivně hájit svá práva, jinak je jeho hypotetický vypořádací podíl na společném jmění vystaven riziku exekučního postihu pro dluh, ke kterému se sám nezavázal. Autorka k tomu uvádí, že nutnost procesní aktivity manžela povinného v obecné rovině nevnímá jako problematickou, neboť má za to, že je legitimní, aby osoba, jejíž právo je dotčeno či ohroženo, aktivně hájila své zájmy.

Pakliže nedlužný manžel neučiní výše uvedené kroky a zůstane pasivní, právní úprava umožňuje věřiteli uspokojit svůj nárok z celého společného jmění manželů, což může vést k tomu, že nedlužný manžel nese důsledky, které by měly být logicky spojeny pouze s povinným. V tomto ohledu podle názoru autorky zákonodárce zcela evidentně klade akcent na ochranu oprávněného. Nikoli proto, že vyžaduje po manželovi povinného, aby vyvinul za účelem ochrany svých zájmů procesní aktivitu, ale proto, že umožňuje i pohledávku odpovídající výlučnému dluhu pouze jednoho z manželů uspokojit z celého společného jmění. Z tohoto důvodu se autorka se stávající konstrukcí právní úpravy neztotožňuje a domnívá se, že je žádoucí hledat v tomto směru řešení konfliktu zájmů oprávněného a manžela povinného, které bude směřovat k ochraně zájmů manžela povinného.

Do úvahy přitom přichází ochrana hypotetického vypořádacího podílu nedlužného manžela *ex lege* tak, jako je tomu i v dalších případech vyjmenovaných v § 732 občanského zákoníku. Současný stav vede k situacím, kdy je nedlužný manžel vystaven v důsledku informačního deficitu značné nejistotě a musí projevít značnou procesní aktivitu, aby ochránil své majetkové zájmy. Takový přístup je sice formálně spravedlivý vůči oprávněnému, avšak podle názoru autorky současně z koncepčního hlediska představuje nepřiměřený dopad na nedlužného manžela, nikoli z důvodu požadované procesní aktivity,

⁴⁶ MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. *Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku*, s. 649 an.

⁴⁷ *Ibidem*.

ale ze samotné podstaty právní úpravy, jež umožňuje uspokojit výlučný dluh z celého společného jmění. Je-li podle současné právní úpravy možné uspokojit výlučný dluh pouze jednoho z manželů z celého společného jmění, dochází tak fakticky k tomu, že oprávněný je uspokojen i z majetku osoby, vůči které nezískal exekuční titul.⁴⁸ V kontextu uvedeného lze odkázat na judikaturu Ústavního soudu, ve které je konstatováno, že účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora; v žádném případě nemůže být účelem manželství placení dluhů druhého manžela.⁴⁹ Alternativně by namísto *ex lege* ochrany podílu manžela povinného přicházelo do úvahy stanovení právní domněnky, která by v případě absence výslovného souhlasu nedlužného manžela se vznikem dluhu automaticky chránila jeho podíl na společném jmění. V takovém případě by však nešlo již o dluh výlučný, ale o dluh společný převzatý se souhlasem druhého manžela (§ 710 občanského zákoníku). Ustanovení § 731 občanského zákoníku za současného nahrazení stávajícího § 732 by tedy s ohledem na uvedené *de lege ferenda* mohlo znít:

„Vznikl-li dluh jen jednomu z manželů, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění, nejvýše však v rozsahu, který by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno podle § 742. To platí i v případě povinnosti manžela plnit výživné nebo jde-li o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů.“

Ustanovení v této podobě by i nadále zajišťovalo možnost věřitele uspokojit svoji pohledávku ze společného jmění manželů. Nerozlišuje přitom, zda výlučný dluh pouze jednoho z manželů vznikl před uzavřením manželství nebo již za trvání manželství. V obou případech by byl exekuční postih omezen pouze na hypotetický vypořádací podíl povinného, zatímco podíl manžela povinného by byl chráněn bez dalšího. Jinými slovy dle současné právní úpravy je manžel povinného chráněn pouze tehdy, je-li dostatečně procesně aktivní. To se nejeví samo o sobě problematickým, nicméně byl-li by hypotetický vypořádací podíl manžela povinného chráněn *ex lege*, zajistilo by to vyváženější a spravedlivější ochranu jeho zájmů, aniž by tím byl na svých právech dotčen oprávněný, jelikož jeho pohledávka by i nadále mohla být uspokojena z majetku povinného či z hypotetického vypořádacího podílu povinného na společném jmění. Takto koncipované řešení by podle názoru autorky snížilo riziko nadlimitního zásahu do majetkové sféry osoby, která se na dluhu nijak nepodílela, odlehčila by manželovi povinného od nutnosti procesní aktivity, která v praxi může při jejím realizování v podobě návrhu na částečné zastavení exekuce představovat problém nejen pro samotného manžela povinného, ale může negativně narušit i samotný průběh exekuce v podobě oddálení uspokojení pohledávky oprávněného, jakož i administrativní zátěže.

2.2 K uplatnění principu subsidiarity v exekuci

V souvislosti s hledáním rovnováhy mezi zájmy oprávněného a manžela povinného v exekuci autorka považuje za vhodné dále věnovat pozornost významu a uplatňování *principu subsidiarity* v exekuci. Kolektiv autorů Melzer, Tégl a Šínová ve svém příspěvku uvádí,

⁴⁸ SCHLESINGER, P. In: CARRARO, L. a kol. *Commentario alla riforma del diritto di famiglia*. Padova: CEDAM, 1977, s. 435.

⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 1587/17.

že být to česká právní úprava výslovně neuvádí, platí zde požadavek subsidiarity vyplývající z obecného požadavku přiměřenosti vedení exekuce.⁵⁰ Tento požadavek spočívá v tom, že by měl být výlučný dluh primárně uspokojen z výlučného majetku dlužného manžela, a až pokud to není možné, je namíste uspokojit jej ze společného majetku manželů. Jiná literatura dospívá k závěru, že: „společné jmění v případě výlučného dluhu jednoho z manželů není jen subsidiárním zdrojem uspokojení věřitele, byť se lze domnívat, že by tomu tak být mělo.“⁵¹ Autorka v tomto směru souhlasí s tím, že požadavek subsidiarity lze v širších souvislostech z obecného požadavku přiměřenosti dovodit, nicméně s tím si v oblasti tak zásadního mocenského zásahu, který exekuce pro jednotlivce představuje, nemůžeme vystačit. Předpisy exekučního práva a postup při provádění exekuce musí být zvlášť přesné a podrobné.⁵² V souvislosti s tím si také autorka dovoluje vznést zamyšlení nad tím, zda je obecný požadavek subsidiarity takto dovozován a důsledně respektován i ze strany soudních exekutorů při výkonu jejich exekuční činnosti. Jinými slovy chce autorka vyjádřit své obavy nad potenciálním nedostatkem jednotného uplatňování tohoto principu v aplikační praxi, kdy může docházet k opomenutí tohoto principu, různému výkladu ze strany soudních exekutorů či dokonce účelovému preferování výkladu směřujícího v neprospěch manžela povinného, což by mohlo představovat nepřiměřený zásah do majetkové sféry manžela povinného. K takovému postupu by mohlo ze strany soudních exekutorů logicky docházet kupříkladu z důvodu zajištění výhodného pořadí vymáhané pohledávky a působení účinků generálního (či speciálního) inhibitoria.

Současně s tím chce tedy autorka vyjádřit svoji podporu a pozitivní přístup k tomu, aby byla do právní úpravy přijata ustanovení, která by tato tzv. *pravidla subsidiárního postihu* explicitně vyjadřovala bez nutnosti je dovozovat z obecného požadavku přiměřenosti postupu soudního exekutora při vedení exekuce. Inspirací by mohlo být § 58 odst. 2 exekučního řádu, kde jsou uvedeny způsoby provedení exekuce v pořadí, v jakém mají být ze strany soudního exekutora realizovány. Podle názoru autorky by i v případě účastenství manžela povinného v exekuci bylo vhodné výslovně vyjádřit, jakým způsobem a v jakém pořadí má soudní exekutor při provádění exekuce postupovat. Výslovným přijetím těchto pravidel do právní úpravy by byla podle autorky odstraněna potřeba vyvozovat požadavek subsidiarity z obecného požadavku přiměřenosti a současně by byla zajištěna jednoznačná a jednotná aplikace těchto pravidel ze strany soudních exekutorů.

Bylo by přitom nutné rozlišovat, zda je předmětem vymáhání výlučný dluh pouze jednoho z manželů, či zda je vymáhán dluh společný. V případě vymáhání společného dluhu by byl primárně exekučně postižen společný majetek obou manželů a subsidiárně, pokud by tento společný majetek nepostačoval k úplnému pokrytí výše vymáhané pohledávky, by bylo možné přistoupit k postihu výlučného majetku manželů. Při respektování zásady rovnosti manželů by přicházelo v úvahu stanovit, že výhradní majetek obou manželů může být postižen pouze do výše poloviny hodnoty vymáhané pohledávky, aby jeden z manželů nebyl exekucí zasažen více než druhý manžel.⁵³ Naopak při vymáhání výlučného dluhu pouze jednoho z manželů by byl zakotven primární postih výlučného majetku

⁵⁰ MELZER, F. – TÉGL, P. – ŠÍNOVÁ, R. *Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku*, s. 649 an.

⁵¹ ZUKLÍNOVÁ, M. In: ZUKLÍNOVÁ, M. – ELISCHER, D. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 180.

⁵² MACUR, J. *Kurs občanského práva procesního – exekuční právo*, s. 2.

⁵³ Srov. Art. 189 Codice Civile, Regio Decreto n. 262 (dále také jen „italský občanský zákoník“).

tohoto dlužného manžela – povinného. Pro případ, že by výlučný majetek povinného k uspokojení vymáhané pohledávky nepostačoval, bylo by možné přistoupit k exekučnímu postihu společného jmění manželů. Zde však autorka v souladu s tím, co uvedla výše, navrhuje, aby bylo oproti současné právní úpravě možné postihnout společné jmění manželů pouze do výše hypotetického vypořádacího podílu dlužného manžela. Ustanovení stanovící pravidla subsidiárního postihu by *de lege ferenda* mohla znít:

„Je-li vymáhán společný dluh manželů, může se oprávněný uspokojit z majetku ve společném jmění manželů. Nepostačuje-li tento majetek k jeho uspokojení, může se oprávněný uspokojit z výlučného majetku obou manželů. Výlučný majetek obou manželů může být postižen pouze do výše poloviny hodnoty dluhu.“

„Je-li vymáhán dluh jen jednoho z manželů, může se oprávněný uspokojit z výlučného majetku tohoto manžela. Nepostačuje-li tento majetek k jeho uspokojení, může se oprávněný uspokojit ze společného jmění manželů, nejvýše však v rozsahu, který by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno podle § 742.“

Zakotvení takto formulovaných pravidel subsidiárního postihu do právní úpravy by podle názoru autorky zajistilo jejich jednotné dodržování a výklad ze strany soudních exekutorů (soudů), uplatnění zásady proporcionality v exekuci⁵⁴ a šetrnější zásah do sféry manžela povinného za současného zajištění právní jistoty věřitele co do okruhu a rozsahu majetku, ze kterého může být vymáhaná pohledávka uspokojena.

2.3 Konflikt zájmů oprávněného a manžela povinného optikou vybraných zahraničních právních řádů

V kontextu řešení konfliktu zájmů oprávněného a manžela povinného v exekuci je podle názoru autorky možné hledat inspiraci v zahraničních právních řádech. Cílem této části textu přitom není přinést detailní popis zahraničních modelů sloužících pro konkrétní návrhy *de lege ferenda*, ale toliko otevřít prostor pro diskuzi a koncepční reflexi a dále poukázat na to, že existují i jiné právní přístupy, které se s obdobnou problematikou vypořádávají odlišně. Předmětný rozbor se z podstatné části dotýká hmotného práva stran manželského majetkového práva, nicméně tyto normy mají zásadní dopad i na procesní rovinu – na nucené vymáhaní pohledávky. Prezentované zahraniční přístupy mohou sloužit jako inspirace k zamyšlení nad tím, zda současné nastavení české právní úpravy přiměřeně reaguje na specifické postavení manžela povinného či zda není prostor pro zlepšení vyvážení konfliktu zájmů oprávněného a manžela povinného v exekuci.

Na prvním místě autorka zmiňuje španělskou právní úpravu, která ohledně možnosti a rozsahu uspokojení pohledávky věřitele vychází ze zásady, že každý z manželů odpovídá za své dluhy svým majetkem a pro případ, že tento majetek k uspokojení dluhu nepostačuje, má věřitel následně možnost požádat o postih společného jmění. Jestliže věřitel požádá o postih společného jmění manželů, je tato skutečnost neprodleně oznámena nedlužnému manželovi, který může požadovat, aby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno. Z procesního hlediska je tato situace následně řešena tak, že do doby rozhodnutí o způsobu vypořádání společného jmění manželů je exekuce co do jejího provedení

⁵⁴ K zásadě proporcionality v exekučním řízení srov. náleží Ústavního soudu ze dne 20. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 660/09.

ze společného jmění manželů odložena.⁵⁵ Zvlášť zajímavým aspektem je pak to, že s realizací postihu společného jmění je spojen následek v podobě jeho přeměny na režim oddělených jmění.⁵⁶ Z hlediska systémového je tak ve španělské úpravě patrná snaha nastavit rovnováhu mezi zájmem věřitele na uspokojení pohledávky a ochranou nedlužného manžela jako osoby, která není subjektem hmotněprávního závazku.

V souvislosti se španělskou právní úpravou lze také poukázat na rozhodnutí tamního soudu, který konstatoval závěr, že dluhy musí být v zásadě považovány za výlučné a toto pravidlo je vyloučeno pouze tehdy, existuje-li výslovný souhlas druhého manžela.⁵⁷ Španělský zákonodárce tedy předpokládá, že dluhy jsou výlučné, dokud není prokázán opak v podobě výslovného souhlasu druhého manžela. Při zkoumání konfliktu zájmů oprávněného a manžela povinného lze také poukázat na španělský přístup založený na tom, že v případě, kdy nedlužný manžel podá odpor (*la oposición*) za účelem obrany proti exekučnímu postihu společného jmění, bude to věřitel, kterého tíží důkazní břemeno ohledně možnosti uspokojit se ze společného majetku manželů.⁵⁸ Obdobný přístup je i v případě polského zákonodárce, který zatížil důkazním břemenem věřitele stran toho, zda pohledávka plynoucí z exekučního titulu vznikla se souhlasem druhého manžela. S tím souvisí možnost věřitele získat ve vztahu k manželovi povinného tzv. doložku vykonatelnosti, která však nemá za následek, že by se manžel povinného stal dlužníkem ve smyslu hmotného práva nebo účastníkem exekuce.⁵⁹ Z popsáných přístupů tak vyplývá vyšší akcent na ochranu zájmů nedlužného manžela při nuceném vymáhání výlučného dluhu, a to i za cenu znevýhodnění postavení věřitele a jeho procesní zatížení.

V případě italské právní úpravy⁶⁰ lze poukázat na to, že tato i přes povahu společného jmění manželů coby bezpodílového spoluvlastnictví volí postup spočívající v tom, že při vymáhání výlučného dluhu jednoho z manželů ze společného jmění manželů umožňuje uspokojit pohledávku oprávněného pouze v rozsahu poloviny hodnoty společného jmění. Z praktického hlediska to znamená, že v případě exekuce prodejem nemovité věci, která je součástí společného jmění manželů, a která je prodána v dražbě, polovina peněžních prostředků získaných prodejem uvedené nemovitosti bude automaticky vyplacena nedlužnému manželovi.⁶¹ Autorka si dovoluje poukázat na to, že ani český zákonodárce nerespektuje vždy důsledně nedílnou povahu společného jmění manželů, ale aplikuje principy, které odpovídají spíše režimu, kde jsou manželé podíloví spoluvlastníci (srov. § 304b odst. 4 občanského soudního řádu).

Pokud český zákonodárce v exekucích, kde dochází k postihu společného jmění manželů, preferuje tento *smíšený přístup* ke společnému jmění, je otázkou, zda by nebylo

⁵⁵ Srov. Art. 541 Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil (dále také jen „španělský občanský soudní řád“); dále k tomu usnesení Tribunal Exonómico-Administrativo Regional (TEAR) ze dne 22. 12. 2020, sp. zn. 28/21921/2018/00/00.

⁵⁶ Srov. Art. 1374 Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil (dále jen „španělský občanský zákoník“).

⁵⁷ Rozsudek zemského soudu v Asturii ze dne 22. 3. 2018 srov. Deudas del cónyuge en gananciales.

⁵⁸ Rozsudek provinčního soudu La Coruña ze dne 13. 10. 2010, sp. zn. 445/2010. Dále srov. čl. 541.2 španělského občanského soudního řádu.

⁵⁹ MARICINIĄK, A. In: MARCINIĄK, A. et al. *Kodeks postepowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art 730–1095*. Warszawa: C. H. Beck, 2020, s. 483, marg. č. 1.

⁶⁰ Srov. Art. 190 italského občanského zákoníku.

⁶¹ GRECO, A. Debito del marito: il creditore può pignorare i beni della moglie? In: *La legge per tutti* [online]. 30. 11. 2022 [cit. 2024-01-08]. Dostupné z: https://www.laleggepertutti.it/612546_debito-del-marito-il-creditore-puo-pignorare-i-beni-della-moglie#Debiti_del_marito_cosa_rischia_la_moglie_in_comunione_dei_beni.

z koncepčního hlediska žádoucí, aby na to právní úprava adekvátním způsobem reagovala. Je nutné počítat s tím, že v situacích, kdy na exekuci bude participovat manžel povinného z důvodu postihu společného jmění manželů, se budeme muset vždy zabývat tím, z jakého společného majetku, respektive v jakém rozsahu bude moci být vymáhaná pohledávka uspokojena, a tedy jaký majetek je součástí společného jmění manželů. Je však otázkou, jakým způsobem tuto situaci co nejefektivněji a nejrychleji vyřešit za současného šetření zájmů dotčených osob.

Poměrně jednoduchým a efektivním řešením pro konflikty související s postihem společného jmění manželů pro výlučný dluh pouze jednoho z manželů by mohlo být, pokud by právní úprava reagovala na exekuční postih hodnot náležejících do společného jmění manželů podobně, jako je tomu v insolvenčním řízení v případě prohlášení konkurzu na majetek dlužníka, v důsledku kterého společné jmění zaniká. Autorka se však domnívá, že by z teoretického hlediska namísto toho mohla česká právní úprava zavést šetrnější mechanismus inspirovaný zmiňovaným španělským právem, kde při postihu společného jmění dochází k přeměně zákonného režimu společného jmění manželů na režim oddělených jmění. Takový přístup by mohl zajistit, aby oba manželé nakládali v případě exekučního postihu se svým podílem na majetku ve společném jmění, což by nejen usnadnilo vymahatelnost pohledávky oprávněného, ale také by to zabraňovalo tomu, aby manžel povinného nesl negativní důsledky spojené s nuceným vymáháním dluhu, ke kterému se nezavázal a se kterým nesouhlasí.

Jak bylo popsáno, zahraniční právní řády nabízejí různé modely řešení konfliktu zájmů mezi oprávněným a manželem povinného v exekuci, který by mohly v jistém smyslu sloužit českému prostředí jako inspirace pro vnesení dílčích změn. Ať už se jedná o zmiňovaná pravidla subsidiárního postihu, ochranu hypotetického vypořádacího podílu nedlužného manžela *ex lege*, změnu režimu společného jmění manželů či zcela odlišný koncepční přístup spočívající v tom, že je manžel povinného považován za třetí osobu, jako je tomu v případě polského práva,⁶² nebo absolutní nemožnosti vést exekuci na společný majetek, nedisponuje-li větitel exekučním titulem proti oběma manželům.⁶³ Lze konstatovat, že české právní prostředí by mohlo v popsáných právních systémech hledat inspiraci, která by přispěla k usnadnění vymahatelnosti pohledávky oprávněného, ale zároveň by lépe chránila práva manžela povinného, respektive by přílehavěji reflektovala důvody, pro které manžel na exekuci participuje. V tomto ohledu zůstává otevřen prostor k dalšímu akademickému a legislativnímu zkoumání.

Autorka osobně by se nebránila tomu, aby byl manžel povinného považován za třetí osobu, a nikoli za účastníka exekuce tak, jak jej právní úprava pojímá nyní. Významným rozdílem mezi manželem povinného a třetí osobou by však bylo to, že by právní úprava reflektovala skutečnost v podobě existujícího bezpodílového společného majetku manželů, což jej oproti třetím osobám značně odlišuje. Manžel povinného by tedy byl v právní úpravě výslovně terminologicky odlišován od třetích osob, avšak pokud jde o procesní postavení, nebyly by mu přiznávány procesní nástroje náležející jinak výlučně účastníkům exekuce (např. návrh na zastavení exekuce). Na druhou stranu by však bylo nezbytné,

⁶² BADUŁA, T. Egzekucja z majątku wspólnego małżonków. In: *i-rs.pl* [online]. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://i-rs.pl/egzekucja-z-majatku-wspolnego-malzonkow/>.

⁶³ KROPPEMBERG, I. In: PRÜTTING, H. – GEHRLEIN, M. a kol. *Zivilprozessordnung: Kommentar*. 10. vydání. Köln: Luchterhand Verlag, 2018, s. 1799.

aby byla v případě realizace exekučního postihu společného jmění manželů zajištěna včasná informovanost manžela povinného ve formě vyrozumění ze strany soudního exekutora.

Do úvahy by také podle názoru autorky připadalo přiznat manželovi povinného status tzv. zúčastněné osoby. Částečnou inspiraci by v tomto ohledu bylo možné hledat v trestním právu, kdy přízpůsobením povaze exekuce by byl zúčastněnou osobou ten, jehož majetek je exekučně postižen, aniž by se přitom jednalo o povinného.⁶⁴ V trestním řízení má totiž postavení zúčastněné osoby též manžel obviněného, je-li navrženo zabrání majetku, který náleží do společného jmění manželů.⁶⁵ Důsledkem výroku o propadnutí majetku společného jmění manželů zaniká. Analogicky by tedy i manžel povinného, pro případ exekučního postihu majetkových hodnot náležejících do společného jmění manželů či výlučného majetku manžela povinného, vystupoval v exekuci jako zúčastněná osoba. To by s sebou neslo mimo jiné jeho právo se k exekučnímu postihu daných majetkových hodnot vyjádřit, právo nahlížet do spisu a podávat stanovené opravné prostředky. Pro soudního exekutora by tato koncepce znamenala povinnost poučit manžela povinného jako zúčastněnou osobu o jeho právech a poskytnout mu možnost je v řízení uplatňovat. Co se týče účastníků exekuce, lze říci, že na zájmy oprávněného by tato koncepční změna neměla žádný zásadní vliv a pro povinného by to mohlo představovat snížení nákladů exekuce, jelikož by nedocházelo k paušálnímu navýšení hotových výdajů soudního exekutora.

Závěr

Křehká rovnováha mezi zájmy oprávněného a nedlužného manžela má symbolizovat napětí, které lze u zákonodárce při hledání rovnováhy mezi těmito zájmy spatřovat, a dále riziko zásadního negativního dopadu na zájmy jednoho z nich při naklonění této rovnováhy ve prospěch druhého. Hledání rovnováhy mezi zájmy oprávněného a manžela povinného při postihu majetku ve společném jmění povinného a jeho manžela je mimořádně složitý problém. Nynější stav českého občanského soudního řádu a dalších procesních předpisů podle názoru autorky nepřináší vyvážené řešení zohlednění zájmů, o nichž byla řeč výše. Bylo poukázáno na to, že i přes změny v minulosti přijaté do právní úpravy, které měly za cíl posílit ochranu manžela povinného v exekuci, zákonodárce v současné době i nadále preferuje ochranu zájmů oprávněného na úkor postavení manžela povinného v exekuci. Autorka dospěla k závěru, že tento přístup zákonodárce je do určité míry akceptovatelný, zároveň však poukázala na několik pravidel, která by při vyvažování ochrany zájmů oprávněného a manžela povinného již neměla obstát.

Autorka vyjádřila souhlas s možností postihu a uspokojení pohledávky oprávněného i z toho, co se nachází ve společném jmění manželů, a to i když se jedná o výlučný dluh pouze jednoho z manželů (ať už vzniklý před uzavřením manželství nebo za trvání manželství). Podle autorky však nelze přijmout to, aby měl oprávněný možnost se v případě vymáhání výlučného dluhu uspokojit z celého společného jmění, nýbrž je nutné právní úpravu nastavit tak, aby bylo možné výlučný dluh pouze jednoho z manželů uspokojit

⁶⁴ Autorka zdůrazňuje, že si je vědoma toho, že trestní řízení má zcela jinou strukturu oproti exekuci, nicméně vnímání postavení osoby manžela obviněného při ukládání trestu zabrání majetku podle názoru autorky přiléhá na to, jakým způsobem se manžela povinného dotýká exekuční postih majetku náležejícího do společného jmění manželů.

⁶⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 503–506.

nejvýše v rozsahu podílu, který by povinnému v případě vypořádání společného jmění připadl. Jinými slovy je nutné zajistit v případě vymáhání výlučného dluhu povinného ochranu hypotetického pořadacího podílu manžela povinného *ex lege*. Současný stav, který umožňuje výlučný dluh uspokojit z celého společného jmění manželů představuje situaci, kdy je oprávněný uspokojen i z majetku osoby, proti které však nezískal exekuční titul. To podle závěru autorky, při respektování principu alokace rizik mezi oprávněného a manžela povinného, představuje již nepřiměřený zásah do sféry manžela povinného a je nad rámec nutné ochrany zájmů oprávněného coby osoby, která nemůže jakkoli ovlivnit majetkové poměry povinného a jeho manžela.

Dále v textu autorka vyjádřila několika směry vedené koncepční úvahy. V prvé řadě bylo konstatováno, že by bylo vhodné do právní úpravy přijmout ustanovení, která by obsahovala tzv. pravidla subsidiárního postihu. Ta by spočívala v tom, že by při vymáhání společného dluhu byl primárně exekučně postižen společný majetek manželů a pokud by tento společný majetek nepostačoval, bylo by možné přistoupit k postihu výlučného majetku manželů, nejvýše však do poloviny hodnoty vymáhané pohledávky. Při vymáhání výlučného dluhu pouze jednoho z manželů by byl zakotven primární postih výlučného majetku tohoto dlužného manžela a dále případně i společné jmění manželů, nejvýše však v rozsahu hypotetického vypořádacího podílu dlužného manžela.

V části, kde se autorka zabývala prezentací přístupů vybraných zahraničních právních řádů, bylo poukázáno na přístup španělské právní úpravy, která s realizací postihu společného jmění spojuje následek v podobě jeho přeměny na režim oddělených jmění. Při vymáhání dluhu pak tato úprava předpokládá, že se jedná o výlučný dluh a opačně je tomu pouze tehdy, existuje-li výslovný souhlas druhého manžela. V případě italské právní úpravy bylo poukázáno na velmi silně vnímanou zásadu rovnosti manželů, která se projevuje tak, že i přes nedílnou povahu společného jmění manželů umožňuje při vymáhání výlučného dluhu jednoho z manželů ze společného jmění manželů uspokojit pohledávku oprávněného pouze v rozsahu poloviny hodnoty společného jmění, a to z důvodu, aby jeden z manželů nebyl zasažen více než druhý manžel. Autorka má za to, že představené zahraniční modely mohou sloužit jako inspirace pro řešení dílčích problematických souvislostí účasti manžela povinného v exekuci a hledání rovnováhy mezi zájmy oprávněného a manžela povinného v exekuci.

Závěrem autorka prezentovala své koncepční úvahy týkající se samotného způsobu pojetí postavení manžela povinného v exekuci. Bylo popsáno možné pojetí manžela povinného v exekuci jako třetí osoby s důsledným terminologickým odlišením od jiných třetích osob, a to z důvodu nedílného majetkového vztahu, který jej s povinným pojí, rozdílně od třetích osob. Jako další řešení autorka nabídla přiznat manželovi povinného status tzv. zúčastněné osoby, což by mu zajistilo vybraná procesní práva nutná k ochraně majetku, avšak nevystupoval by v exekuci jako účastník řízení. Vzhledem k tomu, že se úprava soudního výkonu rozhodnutí obsažená v občanském soudním řádu subsidiárně aplikuje i pro exekuci vedenou soudním exekutorem podle exekučního řádu, nic nebrání tomu, aby byly vyslovené závěry aplikovány i na soudní výkon rozhodnutí.

The Delicate Balance between the Interests of the Creditor and the Debtor's Spouse in Execution

Aneta Jančíková (<https://orcid.org/0009-0001-2528-9627>)

Abstract: The content of this article is intended to evoke the image of a delicate process in which the legislator tries to find a solution of two conflicting interests that clash in an execution, where the joint property of spouses is seized for the exclusive debt of only one of the spouses. When constructing the legal regulation in such a case, the legislator must deal with both the creditor's interest in satisfying the claim and the interest of the debtor's spouse in protecting the property. In the case of the debtor's spouse, it is necessary to remember that he is a party in the execution, without the execution title and application being directed against him or her. The article deals with the conflict of interests of the creditor and the debtor's spouse in execution where the matrimonial property or the exclusive property of the debtor's spouse is affected. Finding a balance in protecting the interests of these parties to the execution is difficult in such a case, as it is necessary to ensure the creditor's right to satisfaction of the claim while preventing the implementation of the forced debt recovery from causing unreasonable interference in the sphere of the non-debtor spouse. The aim of this paper is to analyse and identify the basic conflicts of interest between the creditor and the debtor's spouse. Following this, the paper presents conceptual considerations and a proposal of mechanisms that aim at effective satisfaction of the claim of the creditor while providing adequate protection of the position of the debtor's spouse in the execution.

Keywords: execution, creditor, debtor's spouse, protection, balance, matrimonial property